

KARANGU(Y) > KARAŃU KELİMESİ MOĞOLCA MI, TÜRKÇE Mİ?

Is The Word Karangu(y) > KaraŃu Mongolian or Turkish?

Слово Карангу(ü) > Караңу (Karangu(y) > KaraŃu) Монгольское или же Тюркское?

Hülya UZUNTAŞ*

Gazi Türkiyat, Güz 2015/17: 175-182

Öz: Türkçe ile Moğolca'da müşterek olarak kullanılan "kara" isim kökünden Moğolca -nggu(y) eki ile türeyen "karangu(y)" kelimesinin kökeni ile ilgili olarak Türkoloji dünyasında fikir birliği yoktur. Kelime bazı Türkologlar tarafından Moğolca'dan Türkçe'ye, bazıları tarafından ise Türkçe'den Moğolca'ya geçen bir alınc kelime olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmada ilk kez Eski Uygur Türkçesi metinlerinde karşımıza çıkan ve Dîvânü Lügâti't Türk, Çağatay Türkçesi, Koman-Kıpçak Türkçesi'nde de bazı ses değişiklikleri ile kullanılan "karangu(y)" kelimesinin kökeni ile ilgili bugüne kadar ileri sürülen farklı görüşlere yer verilerek kelimenin neden Moğolca bir kelime olarak değerlendirilmesi gerektiği açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: karangu(y), Moğolca, Türkçe, etimoloji, alıncılama

Abstract: Used both in Turkish and Mongolian, the origin of the word "karangu(y)", which is derived from the Mongolian word "kara" with the suffix -nggu(y), has been a debated issue within Turcology world but a consensus on it hasn't been achieved among Turcologists. Some Turcologists claim that it is a loanword from Mongolian to Turkish while others claim that it is borrowed from Turkish to Mongolian.

In this study, different views put forward by various Turcologists so far on the etymology of the word "karangu(y)", which was first encountered in the ancient Uighur Turkish texts and used in Dîvânü Lügâti't Türk, in Chagatai Turkish and Koman-Kipchak Turkish with small sound changes, have been stated and why it should be considered as a Mongolian word is tried to be explained.

Keywords: karangu(y), Mongolian, Turkish, etymology, loanword.

Аннотация: В мире тюркологии нету единого мнения о происхождении слова "карангу(ü)" образовывающаяся из именного корня "кара" и монгольского суффикса /-nggu(y)/ которая используется в Турецком и Монгольском языке. Некоторые тюркологи относят данное слово к Монгольскому, некоторые же относят к Тюркскому языку. В этом исследовании ведутся примеры слова "карангу" которая впервые встречается в Старо-Уйгурских текстах, а потом уже фонетически измененном в виде в Диване Лугатит Тюрк, в Чагатайском и в Кумано-Кыпчакском. Вместе с этим рассматриваются разные мнения об этимологии данного слова и доказательства на счет чего данное слово следует рассматривать как монгольское.

Ключевые слова: карану , монгольский, турецкий, этимология, заимствование.

6-11 Eylül 2015 tarihlerinde Dunajská Streda, (Slovakya)'da toplanan 58. *Permanent International Altaistic Conference*'da "*Story of Seyf el-Mülûk and Bedî'ü'l-Cemâl*" written in Islamic Period in Chagatai Turkish with Uighur Script and its Grammar Analysis [İslâmî devrede Çağatay Türkçesiyle ve Uygur harfleriyle yazılan *Seyf el-*

* Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul / TÜRKİYE, hulyauzuntas34@gmail.com Gönderim Tarihi: 30.09.2015 / Kabul Tarihi: 30.11.2015

Mülûk ve Bedî'ü'l-Cemâl hikâyesî'nin imlâ özellikleri ve gramer analizi] başlıklı bildirim sundum.

Bildirimde Seyfel-mülûk metrinde yarısı bir dilden, diğer yarısı başka bir dilden olan "hybrit" kelimelerin geçtiğini söyleyerek *karañggu* kelimesini Moğolca'dan "alınç kelime (loanword = Lehnword)" olarak şöyle zikretmişim.

13. Some hybrid words seen in the text are: *karañggu-luk* (Mong. *karañggu* + Turk. *-luk*) (40/10); *fermân-la-* (Pers. *fermân* + Turk. *-la-*) (5/11); *yanglıg* (Chin. *yang* + Turk. *-lıg*) (9/5); *kökeldes* (Mong. *kökel* + Turk. *-da + eş > -des*) (51/12) etc.

13. Metinde geçen hibrit kelimelerden bazıları şunlardır: *karañggu-luk* (Mog. *karañggu* + Türk. *-luk*) (40/10); *fermân-la-* (Fars. *fermân* + Türk. *-la-*) (5/11); *yanglıg* (Çin. *yang* + Türk. *-lıg*) (9/5); *kökeldes* (Mog. *kökel* + Türk. *-da + eş > -des*) (51/12) vd.

Bildirimi sunduktan sonra Sayın Prof. Dr. Mehmet Ölmez bana itiraz ederek *karañggu* kelimesinin Moğolca değil Türkçe olduğunu söyledi. Sayın Ölmez'in hocası Gerhard Doerfer'den kaynaklanan bu görüşü bana göre doğru değildi. Ben kendisi ile kürsüde münakaşa etmeyi uygun bulmadım. *karañggu* kelimesini niçin Moğolca kelime olarak zikretmemin sebeplerini burada yazılı olarak belirtiyorum. Görüşlerim yanlış ise buyursun düzeltsin. Bundan mutluluk duyarım. Biliyorum ki bu yollardan o da geçti.

* * * * *

Türkçe ile Moğolca arasındaki dil ilişkilerinin en iyi incelendiği eser müteveffa hocamız Aleksandr Mihailoviç Şçerbak tarafından kaleme alınan *Tyurksko-Mongolskiye Yazıkoviye Kontaktı v İstorii Mongolskih Yazıkov* [= Moğol Dilinin Tarihinde Türkçe-Moğolca Dil İlişkileri] (Sankt-Peterburg 2005) başlıklı eseridir. Bu eserin 58. sahifesinde Moğolca *xara* "kara, siyah" kelimesi ve bundan türeyen *xaranxı* şekli için şu bilgiler verilmektedir (Şçerbak 2005: 58):

Xara 'çernıy', Dr(evne)-tyurk('skiy), kırg(ız'skiy) *qara*, Türkm(en'skiy) *gara*, sr(edne)-mong(ol'skiy) s(an')ç(yan'skiy) *qara* ~ *xara*, dag(ur'skiy) *xara* ~ *xar*, b(aoa)n('skiy) *xera*, kalm(it'skiy), (halha-)m(ongol'skiy), *xar*, m(o)ng(o)r('skiy) *xara*, mog(ol'skiy) *qara*. [= *Xara* 'kara, siyah', Eski-Türkçe, Kırgızca *qara*, Türkmençe *gara*, Orta-Moğolca sançyanca *qara* ~ *xara*, Dagurca *xara* ~ *xar*, Baoanca *xera*, Kalmukça, Halha-Moğolcası *xar*, Mongurca *xara*, Mogolca *qara*.]

Xaranxı 'temnota', 't'ma, mrak', 'temrıy', Dr(evne)-tyurk('skiy) *karañggu*, Tat(ar'skiy) *karañggi*, m(ongol'skiy).-p(ismennost) *qalanguy*, Dag(ur'skiy) *harañgguy*, Kalm(it'skiy) *xarñghu*, m(ogol'skiy) *harañghuy*, m(o)ng(o)r('skiy) *xarañggu*. [= *Xaranxı* 'karanlık', Eski-Türkçe *karañgqu*, Tatarca *karaægi*, Moğol yazıtları *qalanguy*, Dagurca *xarañgguy*, Kalmukça *xarñghu*, mogolca *harañghuy*, mongorca *xarañggu*.]

Bu verilerden edindiğimiz bilgi kelimenin yalın halde Türkçe'de *qara* ve *gara*, Mogolcada da *qara*, *xara*, *xar* gibi şekillerde geçtiğidir. Dolayısıyla kelimenin

kökeninin Türkçe mi yoksa Moğolca mı olduğunu anlamamız mümkün değildir. Bu gibi müşterek kökenli kelimelere ancak aldıkları eklere dayanarak Moğolca veya Türkçe kelime demek mümkündür.

Ekli şekiller ise Türkçede *karañgqu* ve *karañgı* Moğolcada da *qalanguy*, *harañgıy*, *xarñghu*, *xarañghuy*, *xarañggu* şekillerinde geçmektedir.

* * * * *

Bu güne kadar hazırlanan kelime dizinlerinde kökeni hangi dilden gelirse gelsin kelime aldığı eke göre Türkçe, Moğolca veya başka bir dile ait bir kelime olarak gösterilmiştir. Bunu şöyle ifade edelim.

-ñggu veya -ñggu(y) eki Moğolcadır. Bu ekin Farsça karşılığı *-dân*, Türkçe karşılığı da *-lık* ekidir. Buna göre Türkçe veya Moğolca *qara* ~ *xara* kelimesi *-ñggu* veya *-ñggu(y)* ekini alırsa *qarañggu* veya *qarañggu(y)* ~ *xarañggu* veya *xarañggu(y)* kelimeleri Moğolca olarak, *kara-n-lık* ise Türkçe kelime sayılır.

Bu konuda Sir Gerard Clauson *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish* adlı etimoloji sözlüğünün 662b'de verdiği **karañggu**: maddesinde Göktürk metinlerinde geçtiği tespit edilemeyen ve Eski Türkçede Uygur ve Karahanlı Türkçesi metinlerinden itibaren görülen kelimeyi "dark, darkness [kara, karanlık]" şeklinde anlamlandırarak "An early l(oan)-w(ord) in Mong(olish) as *karañggu/karañgıy* (Haenisch 60; Kow. 838)" açıklamasını yapmaktadır. Yani Clauson (Haenisch 60; Kow. 838)'e dayanarak *karañggu* / *karañgıy* şekillerini Eski Türkçede Moğolcadan bir erken alınc kelime olarak kabul etmektedir (Clauson 1972: 662b).

Sir Gerard Clauson'un Etimoloji Sözlüğü'nün tanıtmasını yapan John R. Krueger sözlükte geçen Moğolca kelimeleri sıralarken "**qarangui** 'darkness' 662b" örneğini vermektedir (Krueger 1975: 147).

Carl Brockelmann **karangu**, daha sonra **karañggu** şeklinde tespit ettiği kelimeyi *Doğutürkçesi Grameri*'nde Moğolca **haranghui** kelimesinden getirmektedir (Brockelmann 1954: 132).

Nikolaus Poppe, "Komancadaki Moğolca alınc kelimeler" başlıklı makalesinde **qarañggu** kelimesini Moğolca bir alınc kelime olarak vermektedir (Poppe 1962).

Éva Csáki, *Middle Mongolian Loan Words in Volga Kipchak Languages* adlı eserinde **karañgı** "dark, darkness" kelimesini <MMo **qarañgı** olarak açıklamaktadır (Csáki 2006: 117-118).

Mançuca, Tibetçe, Moğolca, Türkçe ve Çince Beş Dilli Sözlük'te **karañgqui** kelimesi Moğolca kelime olarak yer almıştır.¹

karañgqui kelimesi Beş Dilli Sözlük'ün Türkçe dizininde yer almıyor. Ayrıca **karañggü** madde başı da yok (Corff-Mirsultan 2014). Dolayısıyla Gerhard Doerfer'in TMEN, III, § 1448'de kelimeyi Türkçe kökenli olarak göstermesi sadece G. Doerfer'in bu kelime hakkındaki kanaati olarak kabul edilmelidir.

Gerçekten de Gerhard Doerfer yukarıda verdiği görüşlere karşılık *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen* adlı eserinde kelimenin Moğolcaya Türkçe **kara-ñggu** "Finsternis [Karanlık]" (III, 1967: 437, § 1448) kelimesinden alınçlama olduğunu, sonra da Moğolcadan Türkçeye alınçlama olduğunu iddia etmektedir.

Martti Räsänen de *Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türk Sprachen* adlı etimoloji sözlüğünde kelimenin Türkçeden Moğolcaya geçtiğini söylemektedir. (2003: 180-181).

Claus Schönig *Mongolische Lehnwörter im Westghuzischen* adlı eserinin 152. sahifesindeki **karañggu** maddesinde kelime için

karañggu. 'finster'; der Ausdruck ist nach TMEN III 437, Nr. 1448 ein türkisches Lehnwort in Mongolisch. Rückentlehnungen aus Mongolisch sind lediglich die Bildungen auf -ñgguy wie etwa R III 153 alt., tel. **qarañgguy** 'dunkel, Dunkelheit'. [**karañggu**. 'karanlık'; ifade TMEN III 437, Nr. 1448'e göre Moğolcada bir Türkçe alınç kelimedir. -ñgguy'un teşekkülü sadece Moğolcadan geri ödünçlemelerdir ...]

açıklamasını yapmaktadır (1969: 236-237). Claus Schönig'in görüşünün Gerhard Doerfer'e dayandığı açıkça görülmektedir.

Hasan Eren "Türkçede Moğolca kalıntılar" başlıklı yazısında Claus Schönig'in **karañggu** maddesini şöyle değerlendirmişti (2003: 180-181):

karañggu : Schönig'in (152. S.) **karañggu** 'finster' biçiminin kökeni konusunda Doerfer'e (TMEN III, 437, Nr. 1448) uyduğunu görüyoruz. Bu konuda Nikolaus Poppe'nin görüşünü de göz önünde tutmak gerekmez mi? (*Németh Armağanı*, Ankara, 1962, 337. s).

* * * * *

Kelimenin Türkçeden Moğolcaya geçtiğini söyleyenlerin dayandığı nokta **karañggu** / **karañgku** şekillerinin Eski Uygur Türkçesi ile *Dîvânü Lugatî't-Türk*'te geçmesidir.

¹ Oliver Corff vd., *Auf kaiserlichen Befehl erstelltes Wörterbuch des Manjurischen in fünf Sprachen "fünfsprachenspiegel"*, Teil 1, Wiesbaden, 2013, s. 514b (§ 2378.); Index 3: Dorjpalam Dorj-Oliver Corff, *Mongolisch*, Wiesbaden, 2014, **qarañgqui** (*xaranxui*) 2378.4; **qab qarañgqui** 2249.2.

Türkçe ile Moğolcada müşterek olarak kullanılan *kara* isim kökünün Moğolca *-ñggu(y)* ekini alması dolayısı ile *karañggu* ~ *karañgku* ~ *karañggu(y)* ~ *karañgku(y)* şekillerinin Moğolca kelime sayılmalarını söyleyenlerin dayanak noktaları ise *-ñggu* ~ *-ñgku* ekli şekillerin Türkçede geçen tek örnek (*hapax legomenon*) olması, bu eklerle yapılan başka bir kelimenin Türkçede bulunma-ması, buna karşılık *-ñggu* ~ *-ñgku* ~ *-ñggu(y)* ~ *-ñgku(y)* eklerinin Moğolcada işlek ve canlı bir ek olmasıdır. Bu yüzden *karañggu* ~ *karañgku* kelimesinin Moğolcadan Türkçeye erken ödünçleme olarak sayılması gerektiği söylenmiştir.

Problem Türkçe'de *-ñggu/-ñgguy* şeklinde bir ekin olup olmamasıdır. Sir Gerard Clauson'un Etimoloji Sözlüğü'nde verilen Eski Türkçe ekler arasında *-ñggu/-ñgguy* eki verilmemiştir. Buna göre Eski Uygur Türkçesinde ilk kez geçen ve nâşirlerce *karañggu* ve *karañgku* okunan, Dîvânü Lugati't-Türk'te de *karañggu* ve *karañgku* şekillerinde geçen kelime Sir Gerard Clauson'un söylediği gibi Moğolcadan Türkçeye geçen bir erken alınçlamadır.

Osman Nedim Tuna da "Osmanlıcada Moğolca ödünç kelimeler" başlıklı yazısındaki *karañu* maddesinde bu konuda şu sonuca varmıştı (Tuna 1972).

"Kelimenin en eski tanığı Dîvânü Lugati't-Türk'tür. Buna göre Orta Türkçe'den daha önce kullanıldığı hakkında bilgimiz yoktur. Şimdiki halde, +ñu için Türk Dili'nde başka bir misâle de sâhip değiliz. Halbuki bu ek ve +ñui < +ñu+i Moğolcada canlı eklerdir. Buna göre *karañu* ve *karañui* kelimeleri Türk-Moğol müşterek isim kökü *kara*'dan +ñu ve +i ekleri ile yapılmıştır. Öyle ise Osmanlıca *karañu* < Moğolca."

Her ne kadar Osman Nedim Tuna hocamız kelimenin bilinen en eski tanığının Dîvânü Lugati't-Türk'te geçen *karañggu* ve *karañgku* örnekleri (Ercilasun-Akkoyunlu 2014: 685) olduğunu söylüyor ise de kelime daha önceleri Eski Uygur Türkçesi metinlerinde de geçmiş ve nâşirlerce *karañggu* ve *karañgku* şekillerinde okunmuştur. EDPT'ün 662b'-deki *karanggu*: maddesinde Hsüan-Tsang'dan şu cümle verilmiştir: *karañggu kararığ tarğarğu için*. Ayrıca Uigurisches Wörterbuch'un 76b'deki *agtur*-maddesinde... *agturup bilge biliglig kün t(ü)ngri yarutdı ükşürü karañgkularıg...* ve 159a'daki *antiray* maddesinde *bilgüülük nomlug antiray tegme biligsiz biliglig karañgku tünte ...* cümlelerinde Eski Uygur Türkçesi'nde geçen başka örnekler verilmektedir (Röhrborn, 76).

Karañggu kelimesi Doğu Türkçesi metinlerinde *karañggu* yanında *karañgu* şeklinde de geçmektedir. Ali Şir Nevâyî'nin Garâyibü's-sıgar adlı divanında

bir kara tofrağ kim yoktur gül ü reyhan aña
ol karañgu keçe dek-dür kim meh-i tabān yok
ol karañgu keçe kim yoktur meh-i tabān aña
zulmet-ür kim anıng ser-çeşme-i hayvām yok

şekilleri görülür.

* * * * *

Hasan Eren *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü'*ndeki **karanlık** "ışığı olmayan, bütünü veya bir parçası ışıktan yoksun olan; ışık olmama durumu" maddesinde kelimenin etimolojisini **karanlık** < **karangu-luk** olarak açıklamıştır (Eren 1999: 210b-221a). Tuncer Gülensoy da *Türkiye Türkçesi'ndeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, adlı eserinin birinci cildi A-N s. 465b'teki **karanlık** 'ışığı olmayan' maddesinde kelimenin Türkiye Türkçesindeki etimolojisini <***kara+ñggu+luk** olarak yapmaktadır (Gülensoy 2007-I: 465b).

Yani **kara-ñgu** kelimesi Türkiye Türkçesine geçince Eski Türkiye Türkçesi'nde -**luk** ekini alarak **kara-ñgu-luk** şeklinde Türkçeleşmiş ve zamanla da düz ünlülü kelime köküne uyarak düzleşip **kara-ñgu-luk** > **kara-ñgu-lık** > **kara-n-lık** şeklini almıştır.

* * * * *

Osman Fikri Sertkaya da "Mongolian words and forms in Chagatay Turkish (Eastern Turki) and Turkey Turkish (Western Turki)" başlıklı makalesinde **kara-ñggu** kelimesini hybrit bir kelime olarak açıklıyor: "The Word **kara-ñggu** is formed with the Turkic **kara** "black" and the Mongolian **-ñggu(y)** (the equivalent of the Turkic **-lık**) suffix." 15 numaralı maddede de **karañggu** "dark"; **karañggu-luk** "darkness"; **karañggu iv** "dark hause, prison" ibarelerinin geçmiş olduğu örnekleri zikrediyor (Sertkaya 1987).

Ben bildirimini hazırlarken hocam Osman Fikri Sertkaya'ya "Siz makalenizde **kara-ñggu** kelimesini açıklarken **kara** kelimesini Türkçe, **-ñggu(y)** ekini Moğolca olarak açıklıyorsunuz. Kelimenin kökünün Türkçe olduğunu nasıl anladınız?" diye sormuş ve şu cevabı almıştım:

Türkçe ve Moğolcada müşterek olarak kullanılan kelime köklerinin hangi dile ait olduğunu tespit çoğu zaman mümkün değildir. Fakat Türkçe metinlerde **qara**, Moğolca metinlerde ise **xara** şeklinde kullanılan kelimeleri o dillerin kelimeleri olarak kabul etmek mümkündür. Moğolca metinlerde de Türkçe **qara** kelimesinin alınc kelime olarak da kullanıldığı görülüyor. Ancak Türkçede geniz n'si olan **æ** sesi ile başlayan **-ñggu(y)** şeklinde bir ekimiz olmadığı gibi, bu ek ile yapılan Türkçedeki tek örnek de **kara-ñggu** kelimesidir. Dolayısıyla ben **kara-ñggu** kelimesini kökü Türkçe, eki Moğolca olan bir hybrit şekil ve alınclama kelime olarak aldım.

-ñgu-luk > **-ñgu-lık** > **-n-lık** şeklindeki Moğolca + Türkçe ek yığılmasına bir başka örnek olarak **-dan-lık** şeklindeki Farsça + Türkçe ek yığılması örneğini verebiliriz. Çince **çay** kelimesinin Farsçada **çay-dân** "çaylık" şeklini aldığını biliyoruz. Benzer örnekler **nemek-dân** "tuzluk", **şem-dân** > **şamdan** "mumluk" vs. Farsça **çay-dân** "çaylık" kelimesi Türkçeye geçince **-lık** ekini almış ve Türkçede **çaydanlık** şeklinde ek yığılması ile kullanılan Türkçe bir kelime olmuştur.

* * * * *

Yukarıda verdiğim bilgilere dayanarak söyleyebiliriz ki Carl Brockelmann, Nikolaus Poppe, Sir Gerard Clauson, Éva Csáki gibi batılı araştırmacılar ile Osman Nedim Tuna, Tuncer Gülensoy, Osman Fikri Sertkaya gibi Türk araştırmacılar kök ve ek ilişkilerine göre **karañggu** ve **karañguy** kelimelerini Moğolca kelime olarak kabul etmektedirler. Sadece Gerhard Doerfer ile onun muakıplarından Claus Schönig ile Mehmet Ölmez Moğolca ekli bir kelimeyi Türkçe kabul edip, Türkçeden Moğolcaya geçmiş kelime sayıyorlar.

Sonuç olarak Türkolojide bugüne kadar öğrendiklerime dayanarak Eski Uygur Türkçesi, Dîvânü Lugâti't-Türk, Çağatay Türkçesi ve Koman-Kıpçak Türkçesi metinlerinde **karañggu** ve **karañgku** şekillerinde geçen kelimenin Moğolcadan Türkçeye geçen bir alınc kelime olduğunu Türkçesinin ise **-ñgu-luk** > **-ñgu-lık** > **-n-lık** eki ile yapılan **karanlık** kelimesi olduğunu düşünüyorum.

KAYNAKÇA

- CORFF, Oliver, vd., (2013), *Auf kaiserlichen Befehl erstelltes Wörterbuch des Manjurischen in fünf Sprachen "fünfsprachenspiegel"*, Teil 1, Wiesbaden.
- Eren, Hasan, "Türkçede Moğolca Kalıntılar", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 2003/1, 180-181.
- BROCKELMANN, Carl (1954), *Osttürkische Grammatik der islamischen Literatursprachen Mittelasiens*, Leiden: Brill.
- CLAUSON, Sir Gerard (1972), *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford.
- CORFF, Oliver – Aysima MİRSULTAN (2014), *Index 4: Turki*, Wiesbaden: Harrassowitz.
- CSÁKI, Éva (2006), *Middle Mongolian Loan Words in Volga Kipchak Languages*, Wiesbaden: Harrassowitz.
- DOERFER, Gerhard (1967), *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen*, III, Wiesbaden: Harrassowitz.
- DORJ-PALAM Dorj - Oliver CORFF (2014), *Index 3: Mongolisch*, Wiesbaden: Harrassowitz.
- ERCİLASUN, Ahmet B. - Ziyat AKKOYUNLU (2014), *Kâşgarlı Mahmud. Dîvânü Lugâti't-Türk. Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- EREN, Hasan (1999), *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara.
- GÜLENSOY, Tuncer (2007), *Türkiye Türkçesi'ndeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu
- KRUEGER, John R. (1975), "Mongolian Studies", *Journal of Mongol Society*, 2, Bloomington:
- POPPE, Nikolaus (1962), "Die mongolischen Lehnwörter in Komanischen", *Németh Armağanı*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 331-340.
- RÄSÄNEN, Martti (1969), *Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen*, Helsinki.
- SCHÖNIG, Claus (1969), *Mongolische Lehnwörter im Westoghuzischen*, Wiesbaden: Harrassowitz.

SERTKAYA, Osman Fikri (1992), "Mongolian words and forms in Chagatay Turkish (Eastern Turki) and Turkey Turkish (Western Turki)" *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı 1987*, Ankara, s. 265-280

ŐERBAK, Aleksandr Mihailoviç (2005), *Trksko-Mongolskiye Yazıkovıye Kontaktı v İstorii Mongolskih Yazıkov* [= Moğol Dilinin Tarihinde Türkçe-Moğolca Dil İlişkileri], Sankt-Peterburg: RAN.

TUNA, Osman Nedim (1972), "Osmanlıcada Moğolca dnç kelimeler" *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul.